

Всесвітня історія: світові та регіональні конфлікти

Тема 1. Вступ до курсу. Теоретичні основи вивчення конфліктів в історії людства

Конфлікт як історична категорія

- **Міждисциплінарний об'єкт:** досліджується на стику історії, політології, соціології, права та стратегічного менеджменту.
- **Закономірність розвитку:** протистояння виступає не аномалією, а системною формою взаємодії суспільств за дефіциту ресурсів.
- **Ціннісно-смысловий розрив:** конфлікт виникає в точці усвідомленої несумісності стратегічних цілей учасників.
- **Прикладне значення:** аналіз минулих війн дозволяє деконструвати актуальні геополітичні кризи сучасності.

Три ключові теоретичні парадигми

Реалізм

Анархічність міжнародного простору.
Держави змушені спиратися на власні сили, постійно максимізуючи військову міць і баланс сил.

Лібералізм

Можливість приборкання війни через правові інститути, вільну торгівлю та демократичні механізми взаємного стримування.

Конструктивізм

Пріоритет ідеаційних чинників: анархія та образ ворога є продуктом інтерпретацій, міфів пам'яті та колективної ідентичності.

Політичний реалізм та сила

Пастка Фукідіда

Реалізм розглядає міжнародну систему як анархічну.

Ключовий рушій конфлікту — боротьба за відносну силу та виживання.

Зростання впливу нової потуги викликає екзистенційний страх у чинного гегемона, роблячи військове протистояння майже неминучим.

Типологізація протистоянь

Просторово-політичний вимір

Світові конфлікти: охоплюють декілька театрів воєнних дій і трансформують усю архітектуру глобального світопорядку (1618–1648, 1914–1918, 1939–1945 рр.).

Регіональні та локальні: локалізовані в межах певного геополітичного вузла, проте здатні стати тригером глобальної системної дестабілізації.

Характер суб'єктів взаємодії

Міждержавні (симетричні): прямі зіткнення конвенційних регулярних збройних сил визнаних суверенних суб'єктів міжнародного права.

Асиметричні та проксі-війни: війни регулярних армій проти повстанців, а також боротьба гегемонів на території третіх країн без прямого зіткнення.

Драбина ескалації суперечностей

Рівень	Сутнісна характеристика	Інструменти дій	Історичний приклад
Суперечність	Об'єктивна невідповідність геоекономічних інтересів	Торговельні тарифи, митна конкуренція	Англо-голландське морське суперництво
Криза	Різке загострення, дефіцит часу на рішення	Військові демонстрації, ультиматуми	Карибська криза (жовтень 1962 р.)
Збройний конфлікт	Локалізоване застосування організованого насильства	Прикордонні рейди, точкові удари	Конфлікт на о. Даманський (1969 р.)
Війна	Системна мобілізація всіх ресурсів суспільства	Тотальні конвенційні воєнні операції	Перша та Друга світові війни

Фази розгортання конфлікту

Клаузевіц про природу війни

//

*Війна є продовженням політики з втручанням
інших, насильницьких засобів.*

//

— Карл фон Клаузевіц, трактат «Про війну» (1832)

Масштаб системних криз

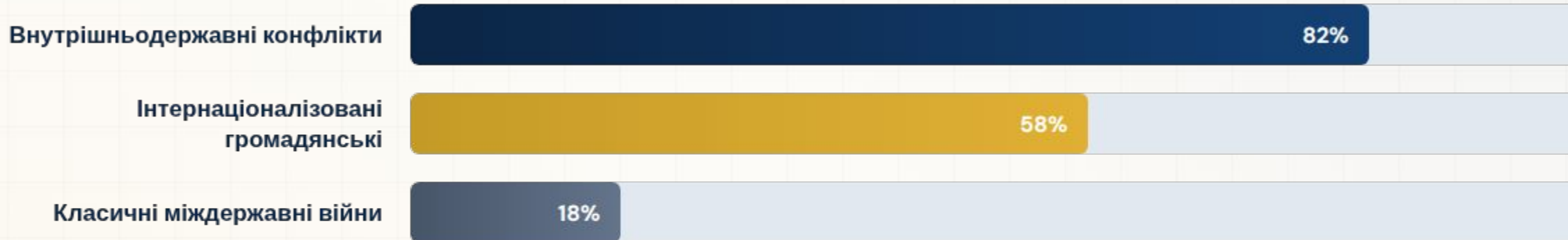
1648

ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ МИР

Початок сучасної системи держав

Завершення Тридцятилітньої війни закріпило принцип національного державного суверенітету, витіснивши феодально-релігійну ієрархію Європи. Саме з цього рубежу суб'єктом міжнародного конфлікту стає суверенна держава з монополією на легітимне насильство всередині визнаних кордонів.

Динаміка типів збройних війн

За даними наукових конфліктологічних досліджень (UCDP/PRIO), у постбіполярну епоху частка інтрадержавних та гібридних проксі-конфліктів багаторазово перевищила класичні конвенційні зіткнення держав.

Інструменти аналізу подій

- **Диференціація приводу та причини:** відокремлення поверхневого тригера (*casus belli*) від глибинних структурних суперечностей економічного чи геополітичного порядку.
- **Аналіз коаліційної динаміки:** дослідження архітектури зовнішніх альянсів та механізмів втягування регіональних суб'єктів у системну війну.
- **Деконструкція історичної пам'яті:** виявлення маніпуляцій історичними травмами та реваншистськими міфами як засобу внутрішньої мобілізації.
- **Оцінка моделей виходу з кризи:** аналіз умов довгострокового миру на противагу тимчасовому «заморожуванню» лінії фронту.